

04.11.2020

POL-2020-6759

Giltighetstid
1.12.2020–30.11.2025

Författningsgrund
4 § i polisförvaltningslagen (110/1992)

Ändrar/Upphäver
POL-2017-36246, 22.3.2018 Polisens
verksamhet i situationer som gäller stora rovdjur
och vildsvin
Målgrupper
Polisen

Polisens verksamhet i situationer som gäller stora rovdjur och vildsvin

Innehållsförteckning

1 BAKGRUND TILL ANVISNINGEN.....	2
2 LAGSTIFTNING	2
2.1 EU:s habitatdirektiv	2
2.2 Jaktlagen	3
2.3 Polislagen	4
2.4 Djurskyddslagen	5
2.5 Polislagens förhållande till habitatdirektivet	5
3 POLISENS RIKTLINJER FÖR VERKSAMHET I SITUATIONER SOM GÄLLER VARGAR	6
3.1 Oro, hot eller fara för människors liv eller hälsa som orsakas av varg	7
3.1.1 Polisens verksamhet i fall som hör till kategori 1 (en varg som orsakar oro)	8
3.1.2 Polisens verksamhet i fall som hör till kategori 2 (en varg som eventuellt medför hot)	8
3.1.3 Polisens verksamhet i fall som hör till kategori 3 (en varg som orsakar hot eller fara).....	9
3.1.4 Polisens verksamhet i fall som hör till kategori 4 (en varg som orsakar allvarlig fara)	9
3.2 Skada som varg orsakar på egendom.....	10
4 POLISENS ÅTGÄRDER I SITUATIONER SOM GÄLLER STORA ROVDJUR	11
4.1 Fördrivning.....	11
4.2 Avlivning	12
5 POLISENS RIKTLINJER FÖR VERKSAMHET I SITUATIONER SOM GÄLLER ÖVRIGA STORA ROVDJUR OCH VILDSVIN	12
6 POLISENS RIKTLINJER FÖR VERKSAMHET VID TRAFIKOLYCKOR.....	13
7 OM BESLUTFATTANDE.....	13
7.1 Beslut om att vidta åtgärder i situationer som gäller stora rovdjur och vildsvin	13
7.2 Registreringar i TASSU-systemet.....	14
7.3 Order om fördrivning och avlivning.....	14
7.4 Organisering av verksamheten	15

7.5 SRVA-aktörers försäkringsskydd.....	15
7.6 Ledningsansvar för verksamheten	15
8 NÖDTILLSTÅND OCH FÖRDRIVNING PÅ EGEN HAND	16
9 VILDA HUNDAR OCH VARGHYBRIDER I NATUREN	17
10 ERSÄTTNING FÖR KOSTNADER OCH ANMÄLNINGAR	17
11 INFORMATION	18

1 BAKGRUND TILL ANVISNINGEN

Stora rovdjur som förekommer i Finland och som definieras i 2 § 3 punkten i viltskadelagen (105/2009) är varg, björn, lodjur och järv. Av dessa kan vargen och björnen orsaka allvarlig fara för människors liv och hälsa, samt i vissa exceptionella situationer, till exempel om de är skadade och/eller ofredade, även lodjuret och järven. Utöver dessa kan vildsvin, som kan vara mycket farliga när de är skadade, orsaka en allvarlig fara för människan.

Varg, björn, lodjur, järv och vildsvin räknas till vilt enligt 5 § 1 mom. 1 punkten i jaktlagen (615/1993). Varg, björn, lodjur och järv är alltid fridlysta, men jakt av dem kan tillåtas under vissa förutsättningar och med dispens för ett visst ändamål.

Konflikter och uppdrag för polisen orsakas vanligtvis av vargar och björnar som rör sig mycket nära bebyggelse eller som på något annat sätt betar sig på ett avvikande sätt samt av skadade vildsvin.

Enligt 2 kap. 16 § i polislagen (872/2011) har en polisman rätt att ta fast och som sista utväg avliva ett djur som orsakar fara för människors liv eller hälsa eller betydande skador på egendom eller allvarligt äventyrar trafiken. Ett djur får också avlivas om det skulle innebära uppenbar grymhet mot djuret att hålla det vid liv.

Beslut som fattats med stöd av 2 kap. 16 § i polislagen – till exempel order om avlivning av varg – är inte överklagbara förvaltningsbeslut utan faktisk utövning av offentlig makt. Beslutet eller ordern riktas inte till någon och påverkar inte heller direkt någons rättighet, intresse eller skyldighet.

2 LAGSTIFTNING

2.1 EU:s habitatdirektiv

Av de stora rovdjuren som lever i Finland hör varg utanför renskötselområden, björn och lodjur till de arter i bilaga IV i Rådets direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (nedan *EU:s habitatdirektiv*) som kräver strikt skydd. EU:s habitatdirektiv har harmoniserat lagstiftningen i medlemsstater i Europeiska unionen för att främja bevarandet av den biologiska mångfalden. Syftet med direktivet är att bevara livsmiljöer samt vilda djur och växter. Syftet med åtgärderna i

direktivet är att säkerställa att en gynnsam bevarandestatus återställs eller upprätthålls hos livsmiljöer och arter.

I artikel 12 i habitatdirektivet förutsätts att de medlemsstater som antar direktivet vidtar nödvändiga åtgärder för införande av ett strikt skyddssystem för varg, björn och lodjur i det naturliga utbredningsområdet för dessa djur. Direktivet innehåller ett särskilt förbud mot att avsiktligt fånga eller döda exemplar av varg, björn och lodjur.

I habitatdirektivet har man gjort det möjligt att avvika från skyddet av djurarterna på separat fastställda grunder. Förutsatt att det inte finns någon annan lämplig lösning och att undantaget inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos bestånden av de berörda arterna i deras naturliga utbredningsområde kan medlemsstaterna enligt artikel 16 i habitatdirektivet göra undantag från bestämmelserna i bland annat artikel 12. Anledningar för undantag är till exempel för att undvika allvarlig skada, av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet eller av andra tvingande orsaker som har ett allt överskuggande allmänintresse.

EU:s habitatdirektiv har utöver med naturvårdslagen (1096/1996) och -förordningen (160/1997) satts i kraft i Finland bland annat genom ändringar i jaktlagstiftningen. En av de viktigaste av dessa är att i 37 § 3 mom. i jaktlagen helt fridlysa varg, brunbjörn, utter, järv, lodjur och knubbsäl. Dessutom har artikel 16 i habitatdirektivet verkställts genom dispenssystemet i jaktlagen och bestämmelserna i jaktförordningen (666/1993).

2.2 Jaktlagen

Dispensförfarandet vid Finlands viltcentral är det huvudsakliga förfarandet för avlivning av stora rovdjur. 37 och 38 § i jaktlagen reglerar fredningen av viltarter och begränsningen av jakt. Finlands viltcentral kan dock bevilja dispens från dessa med stöd av 41 § i jaktlagen under de förutsättningar som anges i 41 a–41 c §.

I 41 a § i jaktlagen föreskrivs om förutsättningar för dispens i fråga om vissa viltarter. Den dispens som avses i 41 § i jaktlagen kan beviljas för att fånga eller döda järv, varg, brunbjörn, utter, lodjur, europeisk bäver, gråsäl, knubbsäl, östersjövikare, iller, mård och skogshare, om det inte finns någon annan tillfredsställande lösning och beslutet inte inverkar menligt på möjligheterna att upprätthålla en gynnsam skyddsnivå inom artens naturliga utbredningsområde. Dispens kan beviljas:

- 1) i syfte att bevara vilda djur eller växter,
- 2) i syfte att förebygga allvarlig skada på odlingar, boskapsuppfödning, skogsbruk, fiskerinäring, renhushållning, vattendrag eller annan egendom,
- 3) på grund av tvingande skäl med hänsyn till folkhälsan, den allmänna säkerheten eller något annat mycket viktigt allmänt intresse, inbegripet ekonomiska och sociala skäl, och om ett tillstånd till undantag medför synnerligen betydande nytta för miljön, eller

- 4) i forsknings-, utbildnings-, omplacerings- och utplanterings syfte eller för att förebygga djursjukdomar när det gäller arterna i fråga.

Enligt 41 § 2 mom., som trädde i kraft 1.8.2017, i jaktlagen (504/2017) kan Finlands viltcentral under de förutsättningar som anges i 41 a § 1 mom. bevilja dispens att ofreda (fördriva) stora rovdjur, till exempel vargar. Tillstånd för ofredande beviljas endast på ansökan och vid fördrivning med stöd av tillstånd för ofredande ska jaktlagstiftningen iakttagas, varvid aktören bland annat ska ha jakträtt eller rätt att jaga i området för ofredande.

2.3 Polislagen

Enligt polislagen är det polisens uppgift att ta fast eller avliva ett djur som orsakar fara för människors liv eller hälsa. Uppgiften ingår i upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet, om vilket det föreskrivs i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen.

Enligt 2 kap. 16 § i polislagen har en polisman rätt att ta fast och som sista utväg avliva ett djur som orsakar fara för människors liv eller hälsa eller betydande skador på egendom eller allvarligt äventyrar trafiken. Ett djur får också avlivas om det skulle innebära uppenbar grymhet mot djuret att hålla det vid liv. Bestämmelser om avlivning av djur ingår i 14 § i djurskyddslagen (247/1996) och i 2 a kap. i samma lag.

I alla situationer där ett stort rovdjur eller vildsvin avlivas på order av polisen, ska man även bedöma behovet av djurskyddsåtgärder (till exempel avlivning) i fråga om djurets eventuella avkommor.

Vid tillämpandet av polislagen betonas skyldigheten att specificera objektet som åtgärderna gäller. Åtgärderna i polislagen kan endast inriktas på den individ som har orsakat faran. Polisens order om avlivning kan inte riktas till exempel till en vargflock som besöker gårdar i ett visst område om syftet är att avliva en individ i flocken. Endast en tillräckligt noggrant specificerad individ eller specificerade individer som orsakar fara kan beordras att avlivas. Specificeringen av ett eller flera objekt i avlivningsordern kan verifieras till exempel med uppföljning av oavbrutna spår (spår i snön eller luktspår för hundar).

Principen om minsta olägenhet enligt 1 kap. 4 § i polislagen gäller även åtgärder som riktas mot djur. Att fördriva stora rovdjur är således oftast en mer motiverad åtgärd än att avliva djuret och en avlivningsorder är alltid en sista utväg.

Enligt 9 kap. 4 § i polislagen kan polisen som hjälp vid efterspaning samt för andra biståndsuppgifter som inte innebär betydande utövning av offentlig makt anlita frivilligorganisationer. Medlemmarna i SRVA-grupperna som deltar i verksamheten deltar i denna verksamhet som personer som bistår en polisman. SRVA-verksamheten (*storviltsassistans*¹) organiseras

¹ Storviltsassistans (SRVA) är en organisation som administreras av jaktvårdsföreningar och förmedlar jägarnas hjälp till polisen vid konflikter med storvilt. Till de vanligaste SRVA-uppdragen hör spårning av hjortdjur, stora rovdjur och vildsvin som skadats i krockar samt fördrivning av stora rovdjur från tätbebyggda områden. Verksamheten bygger på avtal mellan polisen och jaktvårdsföreningarna samt på viltförvaltningslagen. Larmsystemet aktiveras med en begäran som görs av polisen. De medverkande jägarna, hundförarna och jaktföreningarna arbetar på frivillighetsbasis.

av jaktvårdsföreningarna och ingår i skötseln av deras lagstadgade uppgifter. Jaktvårdsföreningarna är självständiga offentligrättsliga föreningar om vilka det föreskrivs i viltförvaltningslagen (158/2011).

Bestämmelser om rättigheterna för den som bistår en polisman i ett tjänsteuppdrag ingår i 9 kap. 5 § i polislagen, enligt vilken en person som biträder en polisman har rätt att enligt polismannens anvisningar vidta sådana åtgärder för att upprätthålla allmän ordning eller säkerhet som polismannen anvisar inom ramen för sin behörighet.

2.4 Djurskyddslagen

Bestämmelser om förpliktelser som gäller behandling och åtgärder avseende sjuka och skadade djur och berör alla medborgare ingår i 14 § i djurskyddslagen.

Enligt bestämmelsen ska vilda djur som är sjuka, skadade eller annars i hjälplöst tillstånd hjälpas, om det är möjligt. Är djuret dock i sådant tillstånd att det är uppenbart grymt mot det att hålla det vid liv, ska djuret avlivas eller avlivningen ombesörjas.

2.5 Polislagens förhållande till habitatdirektivet

Riksdagens justitieombudsman har i sitt avgörande av ett klagomål 612/4/04, 25.10.2004, konstaterat att 25 § i polislagen (493/1995) (nuvarande 2 kap. 16 § i polislagen) inte kunde tolkas utan att beakta bestämmelserna i jaktlagen och -förordningen samt habitatdirektivet. Polislagen får inte användas för att kringgå dessa bestämmelser. Enligt riksdagens justitieombudsman kvarstår dock som tillämpningsområde för polislagen en möjlighet att reagera på sådana situationer som snabbt blir hotfullare, medför fara för människors liv eller hälsa eller som medför betydande fara för egendom och där det inte finns tid att utreda tillämpningsförutsättningarna för jaktlagen eller -förordningen. Vid bedömningen är det väsentligt om situationen är allvarlig med tanke på polisens uppgift som gäller att upprätthålla allmän ordning och säkerhet.

Den biträdande justitiekanslern konstaterade i sitt avgörande OKV/254/1/2016, 27.11.2017 av ett klagomål om beslut om avlivning av vargar som fattats vid en polisinsättning att vad gäller 2 kap. 16 § i polislagen verkställer den ovan nämnda bestämmelsen det i 1 § 1 mom. i polislagen föreskrivna upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet och i sista hand den i 7 § 1 mom. i grundlagen (731/1999) föreskrivna rätten till liv och till personlig frihet, integritet och trygghet. I avgörandet bedömdes risken som en varg utgjort för människan och det konstaterades att den misstanke som polisen fått kännedom om avseende faran ålägger polisen att bedöma om faran är grundad och att fatta ett beslut om att avliva djuret om polisen anser att risken för människan det så kräver.

Europeiska gemenskapernas (nuv. EU) kommission väckte 14.9.2005 talan mot Finland om underlåtenhet att fullgöra sina medlemskyldigheter i fråga

om ovan nämnda direktiv och jakten på varg i Finland. Enligt talan hade Finland tillåtit vargjakt i strid mot de principer för undantag som fastställs i artikel 16.1 i direktivet.

I domen som Gemenskapernas (nuvarande EU) domstol meddelade i detta ärende (punkt 28 och 29) konstateras att en förutsättning för att undantag ska kunna beviljas enligt artikel 16 punkt 1 i direktivet är en gynnsam bevarandestatus hos bestånden av de berörda arterna i deras naturliga utbredningsområde. Undantag kan undantagsvis beviljas när man på ett adekvat sätt har påvisat att dessa undantag inte ytterligare förvärrar det ogynnsamma bevarandestatuset eller hindrar att en gynnsam bevarandestatus återställs för bestånden i fråga. Enligt domstolen är det också möjligt att dödande av ett litet (begränsat) antal individer inte påverkar målet i artikel 16.1 i habitatdirektivet om att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för vargbestånd i deras naturliga utbredningsområde. Ett sådant mindre undantag är neutralt för arten i fråga.

Sammanfattningsvis kan man allmänt konstatera att

1. habitatdirektivets tolkningsverkan på tolkningen av den nationella lagen² ska beaktas då 2 kap. 16 § i polislagen tillämpas,
2. upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus för arter ska beaktas vid beviljande av dispens enligt jaktlagen³ och beaktas även i polisens verksamhet, och
3. att upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus för arter i deras naturliga utbredningsområde inte nödvändigtvis påverkas av enskilda undantag.⁴

Tillämpningsområdet för 2 kap. 16 § i polislagen omfattar således enskilda fall och allvarliga situationer som är direkta och akuta och inte kan lösas med hjälp av dispenssystemet i jaktlagen. Vid valet av åtgärder ska principen om minsta olägenhet beaktas. Detta innebär att avlivningen av djuret ska vara en sista åtgärd, om andra lindrigare metoder som använts visar sig vara ineffektiva.

3 POLISENS RIKTLINJER FÖR VERKSAMHET I SITUATIONER SOM GÄLLER VARGAR

Faran som en varg orsakar människor bedöms alltid fall för fall och vid bedömningen ska olika sakkunniga anlitas i den mån det är möjligt. På lägesbedömningen och åtgärderna som eventuellt ska vidtas utifrån bedömningen inverkar i alla situationer med stora rovdjur bland annat observationernas art, tillförlitlighet, antal och tidpunkt. Omgivningen där

² Tolkningsverkan innebär att nationella domstolar och andra myndigheter ska tolka och tillämpa nationell rätt så långt som möjligt i enlighet med EU-rätten med beaktande av den prövningsrätt som har godkänts i den nationella rätten.

³ Se 41 a § 1 mom. i jaktlagen.

⁴ I förslaget till avgörande av ärende C-342/05 framförde generaladvokaten (punkt 52) att det uttryckligen ska vara möjligt att oberoende av artens bevarandestatus avvika från förbud som gäller skydd av arter då högre skyddsintressen, till exempel människoliv och människors hälsa, är i fara, om detta är den enda möjligheten att undvika fara. Generaladvokatens förslag till avgörande har dock ingen särskild juridisk verkan.

observationerna har gjorts och förhållandena i omgivningen har också stor betydelse när olika åtgärdsalternativ övervägs.

Innan polisen vidtar åtgärder mot vargar måste det alltid utredas om det finns någon annan tillfredsställande lösning på situationen än att fördriva eller avliva djuret. Om det till exempel i närheten av en skött gårdsplan finns något som lockar till sig stora rovdjur (t.ex. ett kadaver/as eller annan lockande föda) är den första åtgärden att avlägsna detta innan andra åtgärder vidtas. Polisen är dock inte behörig att beordra till exempel fastighetsägaren att avlägsna det as som finns på ägarens område.

3.1 Oro, hot eller fara för människors liv eller hälsa som orsakas av varg

Enbart en obestämd rädsla som är förknippad med att vargar rör sig i närheten av människornas revir eller längs dagliga rutter innebär inte nödvändigtvis en skyldighet för polisen att vidta åtgärder enligt denna anvisning, även om det är obestridligt att ett rovdjur förekommer som en population i någon form eller som enskilda individer i närområdet.

Det är svårt att definiera en entydig handlingströskel för att inleda polisverksamhet enligt denna anvisning. Observationer av vargspår på en skött gårdsplan eller enstaka iakttagelser av en varg i en byggd miljö innebär inte nödvändigtvis en skyldighet för polisen att vidta åtgärder. Å andra sidan kan upprepade besök till exempel nattetid av en varg på gården till samma fastighet innebära en skyldighet att vidta åtgärder.

Vid bedömningen av vargens beteende ska man också beakta att vargen sannolikt inte upptäcker en person som befinner sig i ett fordon eller bakom fönstret i en byggnad eller åtminstone inte reagerar på människan på samma sätt som i andra närkontakter.

Oro, hot och fara som vargen orsakar människan definieras på följande sätt:

Utgångspunkt: En varg som inte längre är folkskygg kan vålla hot och/eller fara för människors säkerhet. De situationer och vargens beteende som ger anledning att dra slutsatsen att vargen inte längre är folkskygg kan indelas i följande kategorier:

1. EN VARG SOM ORSAKAR ORO

En varg eller vargspår upptäcks på mindre än 100 meters avstånd från en bostads- eller produktionsbyggnad, dock utanför gårdsområdet eller på en väg.

2. EN VARG SOM EVENTUELLT MEDFÖR HOT

Vargspår upptäcks på gårdsplansområdet till en bebodd byggnad eller en produktionsbyggnad. Likaså om en varg upptäcks på en gårdsplan och den lämnar platsen genast när den får syn på en människa. Med ett gårdsplansområde avses ett skött område som bostads- eller produktionsbyggnaden bildar.

3. EN VARG SOM ORSAKAR HOT ELLER FARA

En varg rör sig i en byggd miljö eller ett bostadsområde och vistas där längre än sporadiskt och inte avlägsnar sig omedelbart.

4. EN VARG SOM ORSAKAR ALLVARLIG FARA

En varg närmar sig en människa eller i andra situationer när en varg och en människa möts, inte lämnar platsen (blir kvar och går runt, börjar följa eller betar sig hotfullt). Likaså situationer, där en varg redan har orsakat eller försökt orsaka personskador eller har attackerat eller försökt attackera en kopplad hund som en människa rastar eller något annat husdjur.

I förvaltningsplanen för vargstammen i Finland (1213/06.02/2018, 5.11.2019; jord- och skogsbruksministeriets publikationer 2019:25) av 2019 har man kommit överens om att Finlands viltcentral är den primära instansen som ansvarar för fördrivning och avlivning för kategorierna 1–2 i kategoriförteckningen. Polisen ansvarar för fall som hör till kategorierna 3 och 4.

3.1.1 Polisens verksamhet i fall som hör till kategori 1 (en varg som orsakar oro)

I fall enligt kategori 1 i kategoriförteckningen, där en varg eller vargspår upptäcks på mindre än 100 meters avstånd från en bostads- eller produktionsbyggnad, dock utanför gårdsområdet eller på en väg, kan vargen anses orsaka oro för människors liv eller hälsa.

Fall i kategori 1 hör enligt arbetsfördelningen som myndigheterna kommit överens om till Finlands viltcentral och förutsätter inga åtgärder av polisen. Anmälningar om vargar som orsakar oro ska hänvisas till rovdjurskontaktpersonerna i området (riista.fi) som antecknar observationerna i observationssystemet för stora rovdjur *TASSU*.

3.1.2 Polisens verksamhet i fall som hör till kategori 2 (en varg som eventuellt medför hot)

I fall enligt kategori 2 i kategoriförteckningen, där vargspår upptäcks på gårdsplansområdet till en bebodd byggnad eller en produktionsbyggnad eller om en varg upptäcks på en gårdsplan och den lämnar platsen genast när den får syn på en människa, kan vargen anses eventuellt medföra hot för människors liv eller hälsa. Med ett gårdsplansområde avses ett skött område som bostads- eller produktionsbyggnaden bildar.

I första hand hör fall i kategori 2 enligt arbetsfördelningen som myndigheterna kommit överens om till Finlands viltcentral. I de situationer där vargen besöker gårdar i tätorter eller på något annat område (till exempel produktionsanläggnings- och industriområden) där ingen har jakträtt är polisen skyldig att reagera på situationen.

Polisen reagerar på så sätt att en bedömning av vargens eller vargarnas besök på gårdarna görs från fall till fall och ett beslut om eventuella åtgärder fattas utifrån denna bedömning. Utifrån lägesbedömningen kan polisen fatta ett beslut enligt vilket situationen inte ger anledning till några

som helst polisåtgärder eller om tröskeln för skyldigheten att vidta åtgärder överskrids kan polisen på motsvarande sätt ge order om att vargen ska fördrivas eller, om andra lindrigare metoder som använts visar sig vara ineffektiva, som en sista utväg beordra att vargen avlivas. Det kan vara motiverat för polisen att ge en order om fördrivning i fall där det i samma by eller tätort under samma vecka i olika situationer görs minst tre observationer av en eller flera vargar som besöker gårdar.

SRVA-grupperna genomför eventuella åtgärder och för genomförandet av åtgärderna kan man planera en lämplig tidsfrist.

3.1.3 Polisens verksamhet i fall som hör till kategori 3 (en varg som orsakar hot eller fara)

I fall enligt kategori 3 i kategoriförteckningen, där en varg rör sig i en byggd miljö eller ett bostadsområde och vistas där längre än sporadiskt och inte avlägsnar sig omedelbart, anses vargen orsaka hot eller fara för människors liv eller hälsa.

Dessa situationer förutsätter att polisen snabbt vidtar åtgärder. Polisens primära åtgärd i fall som hör till kategori 3 är att fördriva vargen. I sådana situationer är att ge en order om avlivning en sista åtgärd, om fördrivningen inte ger det eftersträlvade slutresultatet.

Polisens order verkställs utan dröjsmål i samarbete med SRVA-aktörerna.

3.1.4 Polisens verksamhet i fall som hör till kategori 4 (en varg som orsakar allvarlig fara)

Fall enligt kategori 4 i kategoriförteckningen, där en varg närmar sig en människa eller i andra situationer när en varg och en människa möts, inte lämnar platsen (blir kvar och går runt, börjar följa eller betar sig hotfullt), ska anses orsaka allvarlig fara för människors liv eller hälsa. Likaså fall, där en varg redan har orsakat eller försökt orsaka personskador eller har attackerat eller försökt attackera en kopplad hund som en människa rastar eller något annat husdjur (som människan rastat med koppel).

Som ovan nämnda vargbeteende ska man till exempel anse fall där vargen tydligt upptäckt människan och trots det närmar sig eller följer människan på ett avstånd på några tiotals meter.

Dessa fall förutsätter att polisen omedelbart vidtar åtgärder. I fall som hör till kategori 4 är det motiverat för polisen att ge en order om avlivning. Ordern verkställs utan dröjsmål antingen som polisens egen åtgärd eller i samarbete med SRVA-aktörerna.

I beslut som gäller fall som hör till kategori 4 ska man dock även beakta dröjsmål i anmälan. Om dröjsmålet är anmärkningsvärt långt, till exempel flera timmar och den akuta farliga situationer redan är förbi, kan man låta bli att ge en avlivningsorder, om det är sannolikt att den varg som orsakat allvarlig fara inte längre kan hittas och specificeras i området.

3.2 Skada som varg orsakar på egendom

Skador som orsakas av stora rovdjur utgörs i regel av att vargar, björnar, lodjur och järvar har dödat sällskaps- och produktionsdjur (bl.a. hundar, får, boskap och renar) och av skador som björnar orsakat biodlingar och foderbalar. Förutom att lodjur har orsakat egendomsskador för får- och pälsnäringen har de enligt rapporter även ibland fångat tamkatter och skadat jakthundar i terrängen. Största delen av egendomsskadorna orsakade av stora rovdjur ersätts med statsmedel eller olika försäkringar.

Med stöd av 2 kap. 16 § i polislagen kan ett djur avlivas också om det orsakar betydande skador på egendom. I förarbetena till polislagen tar man inte ställning till hur stora egendomsskador som är betydande och tillämpningen av paragrafen har ingen tidigare rättspraxis i detta avseende.

Vid stiftandet av brottsrekvisit i strafflagen för vissa brott som riktas mot egendom används på svenska adjektivet "avsevärd" för att uttrycka storleksklassen för den vinning som eftersträvas med brott. Till exempel är en förutsättning för grovt bedrägeri och grovt skattebedrägeri att "avsevärd vinning/avsevärd ekonomisk vinning" eftersträvas. Enligt högsta domstolens avgörande HD 2015:52 ansågs en vinning på cirka 10 000 euro inte vara avsevärd på det sätt som avses i straffbestämmelsen om grovt bedrägeri. Vidare kunde man i avgörandet HD 2007:102 inte betrakta vinningen på cirka 14 500 euro som avsevärd.

Utifrån de ovan beskrivna prejudikaten från högsta domstolen kan man tolka att lagstiftarens uttryck "betydande skador på egendom" avser synnerligen stora skador på egendom, dvs. egendomsskador på över 14 500 euro.

Situationer där en enskild varg kan orsaka ovan nämnda betydande skador på egendom är i praktiken osannolika. I praktiken är det även mycket svårt att skaffa bevis för att just en viss vargindivid har orsakat vissa egendomsskador. Utgångspunkten är således att om en varg enbart har orsakat skador på egendom innebär detta inte en skyldighet för polisen att vidta åtgärder enligt denna anvisning.

Även enligt viltmyndigheternas (jord- och skogsbruksministeriet och Finlands viltcentral) och polisens gemensamma syn borde stora rovdjur som enbart orsakar egendomsskador i regel avlivas på beslut av Finlands viltcentral när de nödvändiga kriterierna för dispens uppfylls. ("Samarbetsgruppen för jakt och fiskeövervakning" som samordnades av jord- och skogsbruksministeriet 2012.)

Situationen är naturligtvis en annan om skador riktade till exempel mot husdjur också utgör ett hot mot människors liv eller hälsa. Då kan polisen efter en bedömning av helhetssituationen ge en avlivningsorder.

Den biträdande justitiekanslern tog ställning till egendomsskador orsakade av varg i sitt avgörande av den 27.11.2017 OKV/254/1/2016, där det konstateras att risken för husdjur och produktionsdjur inte som sådan utgör

en grund för tillämpning av 2 kap. 16 § i polislagen, utan bestämmelsen förutsätter betydande skador på egendom.

4 POLISENS ÅTGÄRDER I SITUATIONER SOM GÄLLER STORA ROVDJUR

4.1 Fördrivning

Högst två lyckade försök att fördriva ett stort rovdjur ska göras. Fördrivningarna ska planeras och genomföras noggrant. Polismannen som fattat beslutet ska godkänna planerna på förhand. Målet bör vara att fördrivningen är en så effektiv åtgärd att det eftersträvade resultatet uppnås – det stora rovdjuret ändrar sitt beteende och börjar undvika ett visst område eller en viss situation.

Med lyckad fördrivning avses följande:

- man får kontakt med det stora rovdjuret och skapar ett fördrivningstryck med kopplade eller drivande hundar
- man kan rikta smärta mot det stora rovdjuret med projektilutlösare eller hagelgevärsammunition som orsakar smärta
- man får kontakt med det stora rovdjuret och skapar ett fördrivningstryck med snöskoter, fyrhjuling eller annat öppet fordon, där vargen kan förnimma människan.
- ljud och signaler har kunnat användas för fördrivning så att deras användning kopplas till mänsklig verksamhet (inom synhåll)

Och att det stora rovdjuret reagerar på fördrivningsåtgärden i fråga genom att fly. Flykten ska om möjligt dokumenteras till exempel genom att fotografera spåren i snön efter det flyende stora rovdjuret eller med uppgifter från de drivande hundarnas gps-halsband.

Fördrivningsordern ges för en viss tid, dock för högst tre veckor (21 dagar) åt gången.

I fördrivningsordern ska de fördrivningsmetoder som används specificeras i detalj:

- Fördrivning med människor (varg, lodjur och järv).
- Spårning med kopplad hund eller fördrivning med drivande hund (varg, björn, lodjur och järv).
- Fördrivning med snöskoter, fyrhjuling eller annat öppet fordon (varg och järv).
- Projektilutlösare: björn och varg (skjutavstånd minst 30 m för varg).
- Fördrivning med ljud och signal, till exempel genom att skjuta i luften med skjutvapen eller använda av signalpatroner (varg, björn, lodjur och järv).

- Andra produkter som orsakar smärta, till exempel hagelgevärsammunition som orsakar smärta (varg och björn).

Fördrivningsåtgärder (till exempel fördrivning med hund/hundar) får inte fortsättas längre än vad som är nödvändigt för att uppnå målet för fördrivning.

Om två lyckade fördrivningar har riktats till det stora rovdjuret som avses i fördrivningsordern, men djuret trots åtgärderna inte ändrar sitt beteende eller börjar undvika ett visst område eller en viss situation, kan det stora djuret avlivas. En separat order om avlivning ska ges, och i samband med detta ska beslutsfattaren bedöma förhållandena under de genomförda fördrivningarna och kvaliteten på fördrivningsåtgärderna.

4.2 Avlivning

Avlivning av ett stort rovdjur är alltid en sista utväg. Innan en avlivningsorder ges måste andra alternativ övervägas, förutom om det är fråga om en individ som inte är rädd för människor eller som människan kan närma sig upprepade gånger utan att djuret uppvisar tecken på skygghet eller om djuret uppenbarligen är sjukt eller allvarligt skadat. Ett stort rovdjur som till exempel betar sig på det sätt som anges i kategori 4 (en varg som orsakar allvarlig fara) i kategoriförteckningen i kapitel 3.1 kan anses ha förlorat sin folkskygghet i den mån att avlivning är den lösning som rekommenderas.

För att avliva ett stort rovdjur krävs inte att det har inlett ett angrepp eller tidigare orsakat skada (OKV/502/1/2009).

Stora rovdjur avlivas genom att de skjuts med ett tillräckligt effektivt skjutvapen med ändamålsenliga patroner. Avlivningsordern ges för en viss tid, dock för högst två veckor (14 dagar) åt gången.

5 POLISENS RIKTLINJER FÖR VERKSAMHET I SITUATIONER SOM GÄLLER ÖVRIGA STORA ROVDJUR OCH VILDSVIN

I situationer där det stora rovdjuret som orsakar hot eller fara för människor är björn, lodjur eller järv följs i tillämpliga delar riktlinjerna som gäller varg.

Björn

Beträffande björnar ska fördrivningsåtgärder i regel vidtas redan när en björn observeras i en tätort eller i närheten av en tätort eller om björnen besöker en bebodd fastighets gård på ett glest befolkat område. Då en björn fördrivs ska man alltid också vara förberedd på att djuret vid behov kan avlivas på ett tryggt sätt (nödtillstånd).

Lodjur och järv

Man vet inte att lodjur och järv skulle ha orsakat allvarliga personskador. Det är därmed inte möjligt att ge en avlivningsorder för ett lodjur eller en järv, utom i situationer där djuret eventuellt är sjukt eller skadat.

Lodjur eller järvar som enligt kategori 3 i kategoriförteckningen i kapitel 3.1 rör sig i en byggd miljö eller ett bostadsområde och vistas där längre än sporadiskt och inte avlägsnar sig omedelbart kan anses orsaka eventuellt hot eller fara för människors liv eller hälsa.

Vildsvin

Vildsvin kan vara mycket farliga när de är skadade. Tillämpningen av 2 kap. 16 § i polislagen kommer därför främst i fråga vad gäller vildsvin i samband med avlivning av vildsvin som i trafikolyckor eller på grund av andra orsaker skadats.

6 POLISENS RIKTLINJER FÖR VERKSAMHET VID TRAFIKOLYCKOR

Då ett stort rovdjur eller ett vildsvin har skadats i en trafikolycka eller när polisen på annat sätt blir underrättad om ett skadat stort rovdjur eller vildsvin ska en order om avlivning av djuret ges. Grunden för avlivningsordern är djurskyddsmässiga orsaker och äventyrande av människors säkerhet.

7 OM BESLUTFATTANDE

7.1 Beslut om att vidta åtgärder i situationer som gäller stora rovdjur och vildsvin

En polisman har befogenhet att fatta beslut om polisåtgärder enligt 2 kap. 16 § i polislagen. I 9 kap. 4 § i polislagen föreskrivs det emellertid att beslut om att anlita en frivilligorganisation för någon annan biståndsuppgift än efterspaning fattas av en polisman som hör till befälet.

Order om fördrivning eller avlivning som gäller stora rovdjur och vildsvin ges av en polisman som hör till befälet, eftersom polisen med undantag av ytterst akuta situationer som gäller stora rovdjur (nödtillstånd) behöver jaktvårdsföreningarnas storviltsassistans (SRVA) vid verkställandet av en fördrivnings- och avlivningsorder. Det är ändamålsenligt att beslut som gäller stora rovdjur fattas av ett antal tjänstemän som hör till befälet vid polisnärheten och som är insatta i saken (SRVA-kontaktperson). I brådskande situationer kan en allmän ledare ge order om avlivning, men denne ska dock i den utsträckning det är möjligt rådfråga SRVA-kontaktpersonen vid polisnärheten innan ordern ges.

Särskilt vid beredningen av en icke-brådskande fördrivnings- eller avlivningsorder ska polisen rådfråga Finlands viltcentral och utreda om de har inlett åtgärder som gäller samma situation. Samtidigt bör man i gränsfall komma överens om vilken myndighet som är behörig.

Då en order bereds kan polisens beslutsfattare vid behov också höra andra sakkunniga, till exempel dem som forskar i stora rovdjur vid Naturresursinstitutet.

7.2 Registreringar i TASSU-systemet

Polisen använder endast observationsuppgifter från Naturresursinstitutets observationssystem för stora rovdjur (TASSU) eller systemet Erica som grund för beslutsfattande som gäller besök av stora rovdjur på gårdar. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid besök på gårdar i omedelbar närhet av bostadshus som gjorts under andra tider på dygnet än nattetid. Som besök på gård räknas inte besök på gårdar vid fritidshus som står tomma.

Varje besök ska undersökas på observationsplatsen och dokumenteras av en person som är utbildad i spårobservationer av stora rovdjur (Jaktvårdsföreningarnas kontaktpersoner i ärenden som gäller stora rovdjur).

7.3 Order om fördrivning och avlivning

En order om fördrivning eller avlivning ska ges skriftligt. I brådskande fall kan ordern först ges muntligt, men den ska senare fastställas skriftligt. Order ska ges med den blankett som bifogas denna anvisning, varvid alla relevanta frågor i samband med ärendet beaktas vid beslutsfattandet (Bilaga 1: Blanketten Order om fördrivning eller avlivning).

I ordena ska man i detalj specificera bland annat varifrån och när åtgärderna får inledas samt med en kartbilaga eller på ett i övrigt tillräckligt specificerat sätt fastställa verksamhetsområdet för ordern (Bilaga 1: Modell för kartbilaga).

Dessutom ska man i informationssystemet för polisärenden registrera en blandanmälan (S-anmälan), där innehållet i ordern framgår och som kompletteras när åtgärder i samband med uppdraget som gäller stora rovdjur eller vildsvin genomförs.

Fördrivnings- och avlivningsorder samt eventuella meddelanden om fångst ska utan dröjsmål skickas för kännedom till:

1. Finlands viltcentrals registratorskontor (kirjaamo@riista.fi)
2. Enheten för polisverksamhet vid Polisstyrelsen (poliisitoimintayksikko.poliisihallitus@poliisi.fi).
3. Finlands viltcentrals regionala kontor
4. Områdets jaktvårdsförening

Om dessa åtgärder som polisen beordrat vidtas på statens mark eller i den omedelbara närheten av sådan mark ska ordern skickas för kännedom även till Forststyrelsen (naturtjänster/jakt- och fiskeövervakare). Om åtgärder vidtas nära riksgränsen, ska ordena skickas till Gränsbevakningsväsendet för kännedom.

7.4 Organisering av verksamheten

Då beslut om att vidta åtgärder (fördrivning eller avlivning) har fattats kontaktar beslutsfattaren eller den polisman som denne har utsett jaktvårdsföreningen i området och förordnar en person som leder SRVA-verksamheten om inte detta har gjorts redan när beslutet bereddes.

SRVA-gruppen utför fördrivningen, spårningen eller avlivningen av djuret på det sätt och med den sammansättning som polisen har fastställt i sin order. Under SRVA-uppdrag ska SRVA-aktörer bära en väst som anger att de utför ett SRVA-uppdrag.

7.5 SRVA-aktörers försäkringsskydd

SRVA-aktörer ska ha betalat jaktvårdsavgiften (försäkringsskydd) som inkluderar jägares ansvarsförsäkring och privata olycksfallsförsäkring samt olycksfallsförsäkring för jakthund.

Från jägarens ansvarsförsäkring (försäkringsnummer: 312-0042105-H) ersätts sådana personskador i samband med jakt som vållats en annan person med det vapen som fastställs i försäkringsvillkoren (även SRVA-uppdrag).

Från jägarens privata olycksfallsförsäkring ersätts däremot olycksfallsskador som den försäkrade vållar sig själv i samband med jakten. Skador som ska ersättas är sådana som beror på att skjutvapen avfyras eller exploderar (även i SRVA-uppdrag).

Personer som är verksamma inom SRVA-uppdrag och har jaktkort har dessutom en giltig så kallad olycksfallsförsäkring för funktionärer, som ersätter till exempel olycksfallsskador som orsakats i olycksfall där personen halkat eller fallit i samband med ett SRVA-uppdrag.

Olycksfallsförsäkringen för jakthund ger skydd för skador som vållas en jakthund som ägs av den försäkrade och av en familjemedlem i den försäkrades hushåll eller för skador som uppkommer i samband med SRVA-uppdrag som utförs på uppdrag av polisen eller nödcentralen.

Då skadan uppkommer ska man omedelbart kontakta LokalTapiolas ersättningstjänst:

- vid ansvars- och hundskador, tfn 09 453 4150
- vid jägarens olycksfallsskador, tfn 09 453 3666

Egendomsskador som uppkommer under SRVA-uppdrag ersätts av statens medel (8 kap. 4 § i polislagen).

7.6 Ledningsansvar för verksamheten

SRVA-uppdrag enligt 2 kap. 16 § i polislagen leds av polisen. I regel utför SRVA-aktörerna uppdragen självständigt utifrån polisens order och

anvisningar. Polisen bör ändå aktivt övervaka och vid behov konkret på platsen leda särskilt avlivningar av stora rovdjur, om detta är funktionellt möjligt och förnuftigt. För att övervaka fördrivnings- och avlivningsuppdrag kan polisen också anlita Gränsbevakningsväsendet och Forststyrelsens jakt- och fiskeövervakare.

I tätorter eller andra krävande verksamhetsmiljöer (till exempel en livlig trafikerad väg eller om objektet är en skadad björn eller ett skadat vildsvin) ska polisen leda SRVA-verksamheten på området (SITUATION 1).

8 NÖDTILLSTÅND OCH FÖRDRIVNING PÅ EGEN HAND

Nödtillstånd

Till exempel i situationer där en varg attackerar en hund kan det handla om ett nödtillstånd, om vilket föreskrivs i 4 kap. 5 § i strafflagen (39/1889). Utgångspunkten för denna lagstiftning är att man under en sådan attack får försvara sin egendom så länge förutsättningarna i bestämmelserna om nödtillstånd uppfylls. I situationen i fråga är hunden det rättsligt skyddade intresset och faran orsakas av ett fredat djur, som man inte utan godtagbara skäl har tillstånd att döda.

Polisen som förundersökningsmyndighet kan dock inte fastställa när det har varit fråga om ett sådant nödtillstånd som avses i strafflagen. Om en fredad varg dödas eller såras och man i situationen återoppar nödtillstånd, har polisen enligt lagstiftningen inga andra alternativ än att göra en brottsanmälan och inleda en förundersökning. Brottsbenämningen i undersökningen är i princip grovt jaktbrott, vars rekvisit eventuellt uppfylls av att skjuta en varg eller ett annat stort rovdjur utan nödtillstånd. Polisen är tvungen att göra en förundersökning i ärendet trots att lekmän skulle anse att fallet är klart. I förundersökningen ska polisen bland annat sträva efter att utreda om faran som orsakats varit omedelbar och tvingande samt om gärningen (till exempel skjutningen) har varit nödvändig för att avvärja faran. Efter förundersökningen överlämnas fallet till åklagaren för prövning.

Om åklagaren fattar beslut om att väcka åtal, bedömer domstolen i princip vid prövningen av ärendet om ansvarsfrihetsgrunden (nödtillståndet) förelåg. Även åklagaren har i samband med åtalsprövningen möjlighet att bedöma om det är fråga om ett sådant nödtillstånd och i ärendet fatta beslut om åtalseftergift med grunden "inget brott". Grunden för ett sådant åklagarbeslut ska enligt anvisningen om hur beslut om åtalseftergift sätts upp samt beslutets innehåll (RÅ:2016:6, Dnr 23/31/16, 8.12.2016), som utfärdats av Riksåklagarens byrå, vara en övertygande utredning på grundval av förundersökningsmaterialet. Enligt samma anvisning är domstolen i allmänhet också bättre lämpad för bedömning av rättsstridighetsaspekter.

Från de senaste åren finns det både beslut av åklagare och domstolar, där man i en del har kommit fram till att det varit tillåtet att skjuta det fredade rovdjuret som attackerat en hund eller till exempel ett produktionsdjur som nödtillståndshandling. Förhållandena i varje situation är dock alltid olika, och dessa förhållanden samt verksamheten i situationen ska i varje enskilt

fall utredas tillräckligt av polisen som förundersökningsmyndighet. Beslut om ansvarsfrihetsgrunden fattas av en domstol eller åklagare (Polisstyrelsens brev POL-2018-162).

Fördrivning på egen hand

Enligt 37 § i jaktlagen får vilt inte jagas eller skadas, inte heller spel, häckning eller ungar störas under fredningstiden. Detta gäller alltså inte andra individer av vilt än ungar.

Enskilda fall av fördrivning eller störande, som riktas mot stora rovdjur och inte skadar djuret, är inte störande enligt artikel 12 i habitatdirektivet. Att jaga bort ett stort rovdjur från en skött gårdsplan eller en betesmark utan att skada djuret är inte förbjudet i lag.

Om bortjagandet sker så att man skadar eller följer efter och driver det stora rovdjuret utanför en skött gårdsplan eller en betesmark, strider agerandet då mot 37 § i jaktlagen. (Förvaltningsplan för vargstammen i Finland 2019).

9 VILDA HUNDAR OCH VARGHYBRIDER I NATUREN

Vilda hundar och/eller misstänkta varghybrider som observeras i naturen kan innebära en skyldighet för polisen att vidta åtgärder, om dessa djur orsakar fara för människors liv eller hälsa eller betydande skador på egendom eller allvarligt äventyrar trafiken (2 kap. 16 § i polislagen). Sådana situationer omfattas inte av de gällande SRVA-avtalen, vilket innebär att man måste komma överens om de åtgärder som ska vidtas i dessa situationer separat med till exempel lokala jaktvårdsföreningar.

10 ERSÄTTNING FÖR KOSTNADER OCH ANMÄLNINGAR

För stora rovdjurs- och fördrivnings- och avlivningsuppdrag betalas en ersättning till den jaktvårdsförening som utfört uppgiften i enlighet med ett separat avtal (SRVA-avtal mellan polisinsrättningar och jaktvårdsföreningar).

Stora rovdjur som har avlivats med stöd av 2 kap. 16 § i polislagen tillhör staten och ska levereras till ett forskningsinstitut som utför viltforskning. Övrigt vilt, till exempel hjortdjur och vildsvin, som har avlivats med stöd av den aktuella paragrafen, tillhör områdets jaktvårdsförening. Polisen svarar för transport- och försändelsekostnader för stora rovdjur som har avlivats enligt polislagen.

Enligt 83 c § i jaktlagen ska järv, lodjur, brunbjörn, utter, varg och skogsvildren som påträffats döda ska utan dröjsmål anmälas till ett forskningsinstitut som bedriver viltforskning och till Finlands viltcentral. Ett dött djur eller en del av ett sådant kan sändas till forskningsinstitutet med institutets samtycke och på dess bekostnad.

11 INFORMATION

I verksamhet som denna anvisning avser är det fråga om ett polisuppdrag, vilket innebär att information endast ges av polismannen som har gett ordern om fördrivning eller avlivning eller en polisman som denne har utsett.

Polisöverdirektör

Seppo Kolehmainen

Polisinspektör

Vesa Pihajoki

Handlingen har undertecknats elektroniskt i dokumenthanterinssystemet. Polisen den 4.11.2020 kl. 16:07. Registratorskontoret kan verifiera underteckningen.

Bilagor

Blanketten Order om fördrivning eller avlivning
Modell för kartbilaga

Distribution

Polisenheter

För kännedom

Enheten för polisverksamhet
Anvisningsbiblioteket Sinetti/Staben
Ålands polismyndighet
Polisavdelningen vid inrikesministeriet
Staben för gränsbevakningsväsendet
Jord- och skogsbruksministeriet
Finlands viltcentral
Jägarförbundet
Forststyrelsen